

1. GİRİŞ.....	II
2. ORMAN ÜRÜNLERİ SERTİFİKASYON ORGANİZASYONLARI, SERTİFİKALI ALANLAR VE KARŞILIKLI İLİŞKİLER.....	II
3. ODUN DIŞI ORMAN ÜRÜNLERİ (<i>Non Wood Forest Product-NWFP</i>) SERTİFİKASYONU.....	III
3.1. Kaynak Sertifikası (Certificate of Origin).....	III
3.2. Ürün Kalite Standardı (Product Quality Standard)	III
3.3. Sosyal Sertifika (Social Certification).....	III
3.4. Orman Yönetimi Sertifikasyonu (Forest Management Certification).....	IV
4. ÜLKEMİZDEKİ DURUM VE SERTİFİKASYON ÇALIŞMALARININ GELECEĞİ .IV	
5. SONUÇ.....	IV
6. KAYNAKLAR.....	V

ORMAN ÜRÜNLERİ SERTİFİKASYONU

Ekrem Y. DEMETÇİ¹

İsmail BELEN²

Rüstem KIRIŞ³

1. GİRİŞ

Sertifika, kelime olarak yazılı bilgilerin doğruluğunu onaylayan belgedir. Sürdürülebilir orman yönetimi kavramının uluslar arası arenada kabul görmesini müteakiben, orman ürünleri ticareti ve çevresel etkileri ile ilişkili olarak, ormancılıkta da sertifikasyon uygulamaları tartışılmaya ve uygulanmaya başlamıştır.

Orman Ürünleri Sertifikası, “*herhangi bir ürünün önceden belirlenen standartlara uygun olarak, belirli bir zamanda ve alanda üretildiğini*” belirtir.

Ormancılıkta sertifikasyon uygulamaları 1990’lı yıllardan itibaren tartışılmaya başlanmıştır. Sertifikasyonun sürdürülebilir orman yönetimi üzerindeki etkisi konusunda değişik görüşler bulunmaktadır. Özellikle Kuzeybatı Avrupa Ülkeleri (İskandinavya, İngiltere, Almanya, Hollanda, Avusturya vs), ABD ve Kanada’da ormanların devamlılığı açısından zaruri bir uygulama olarak görülürken, ihracatçı bazı ülkeler tarafından ticari engel olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte sertifikasyon uygulamaları hızla artmakta ve yaygınlaşmaktadır.

2. ORMAN ÜRÜNLERİ SERTİFİKASYON ORGANİZASYONLARI, SERTİFİKALI ALANLAR VE KARŞILIKLI İLİŞKİLER

Günümüzde daha çok kereste üretimi ve ticaretinin kontrol altına alınmasına yönelik olarak faaliyette bulunan Uluslararası, Bölgesel ve Ulusal niteliklere sahip sertifikasyon organizasyonları bulunmaktadır. Bu kuruluşlar tarafından verilen sertifikalar, ya ürünlerin üzerine damgalanmakta veya fatura gibi ayrı bir belge olarak tüketicinin eline ulaşmakta ve eldeki ürünün “*sürdürülebilir olarak yönetilmekte olan orman alanlarından imal edildiğini*” garanti altına almaktadır. Özellikle yukarıda belirtilen ülkelerde sertifikasız orman ürünlerinin satın alınmaması konusunda bir konsensüs oluşmuş durumdadır.

Orman ürünleri sertifikasyon kuruluşlarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- ATFB: “American Tree Farm Program”
- CSA:” Canada’s National Sustainable Forest Management System Standard”. Kanada merkezli bir kuruluş olup başka ülkelerde de faaliyet göstermektedir. Bu kuruluş, sertifika işlemlerinde “*ISO 14001 Environmental Management System*” standartlarını da göz önünde bulundurmaktadır. 1 Kasım 2001 tarihi ile Kanada’da sertifika verilen orman alanlarının toplamı 72.523.025 ha dır. Ülkedeki tüm ormanların 2005 yılına kadar sertifika işlemlerine tabi tutulması planlanmaktadır.

¹ Doç. Dr., Orman Bakanlığı, İç Anadolu Orman Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü

² Orman Yüksek Mühendisi, OGM, APK Daire Başkanlığı, e-mail: furkanbelen@yahoo.com

³ Orman Yüksek Mühendisi, OGM, Orman İdaresi ve Planlama Dairesi Başkanlığı

- FSC: “Forestry Stewardship Council- Accredited Certification Bodies”. İngiltere merkezli bir kuruluş olup, diğer bir çok ülkede de organize olmuş durumdadır. Sertifika verdiği alanların toplamı Kasım 2001 itibariyle 25.019.793 ha dır
- GT: “Green Tag “. ABD merkezli bir kuruluştur.
- PEFC: “Pan European Forest Certification” Resmi olarak 1999 yılında kurulmuş olan, 1993 ve 1998 yıllarında Helsinki ve Lizbon’da yapılan Avrupa Orman Bakanları Konferansı sonuçlarına göre belirlenen “Pan European Criteria” esaslarına göre sertifika işlemlerini yürütmekte olan, gönüllü bir özel sektör inisiyatifidir. Şu anda 16 Avrupa ülkesinde ve ABD ve Kanada’da teşkilatlanmış durumdadır.
- SFI: ”Sustainable Forest Initiative Program”. ABD merkezli bir kuruluştur.
- ISO 14001: “International Organizations for Standard”. ISO’ un “ Çevre Yönetim Sistemi Standartları” adı altında geliştirdiği, henüz bir sertifika vermemekle birlikte diğer bazı organizasyonların altlık olarak kullandığı bir sistemdir. Özellikle CSA yaygın olarak ISO 14001 kalite standardını kullanmaktadır.
- FFCC: “Finnish Forest Certification Scheme”: Daha çok yerel olarak Finlandiya ormanlarında uygulanmakta olan bir sertifikasyon sistemidir. Ülke ormanlarının %95 i bu organizasyon tarafından sertifikalanmıştır. Ayrıca PEFC ile “karşılıklı tanıma” anlaşmaları bulunmaktadır.
- Bunlara ek olarak Endonezya ve Malezya’da da ITTO (International Tropical Timber Organisation” kriterleri çerçevesinde tesis edilmiş olan sertifikasyon organizasyonları bulunmaktadır.

3. ODUN DIŞI ORMAN ÜRÜNLERİ (*Non Wood Forest Product-NWFP*) SERTİFİKASYONU

Odun dışı orman ürünleri için dört farklı sertifikasyon uygulaması bulunmaktadır. Bunlar:

3.1. Kaynak Sertifikası (*Certificate of Origin*)

Gıda maddeleri başta olmak üzere değişik bir çok ürün için kullanılır. Bu sertifika sadece, tüketiciye arz edilen ürünün belirli bir bölge veya alandan geldiğini ispat eder. Kalite konusunda belli bir standardı ifade etmez. Örneğin DOC (*Denomination of Controlled Origin*) bir çok ülke tarafından şarap, peynir ve diğer ürünler için kullanılır. Yüksek değerli bazı NWFP için-mantar vs- bu etiketler gittikçe artan şekilde kullanılmaktadır.

3.2. Ürün Kalite Standardı (*Product Quality Standard*)

Yiyecekte tekstil maddelerine kadar bir çok ürün çeşidinde kullanılmaktadır. Bu sertifika, ürünün kaynağından işlenmeye kadar(tüketicinin eline gelene kadar) organik tarım kriterlerine göre işleme tabi tutulduğunu garanti eder. NWFP’ ler genelde ormanlardan toplandıkları ve kimyasal gübre kullanılmadığı için, organik ürün olarak tanımlanırlar. Fıstıkçamı, mantar, kestane ve ormandan toplanan bir çok bitkinin organik gıda ürünleri olarak ticareti yapılmaktadır. Organik sertifikasyon, ürünlerin sürdürülebilir şekilde yönetilen ormanlardan elde edildiğini garanti etmez.

3.3. Sosyal Sertifika (*Social Certification*)

Ürünün, çalışma ortamının çalışanlar açısından “*uygun ortamlarda*” üretildiğini, çocuk işçi çalıştırılmadığını garanti eder. Bu sertifika uzun zamandır işçi birlikleri tarafından kullanılmakta ise de NWFP için yeni gündeme gelmiştir. Bu ürünlerin yetişkin çalışanlar veya yerel üretim kooperatiflerince üretildiğini gösterir.

3.4. Orman Yönetimi Sertifikasyonu (*Forest Management Certification*)

Kereste üretimi için uygulanmakta olan sertifika uygulamaları artık NWPF için de uygulanmaktadır. Bununla birlikte sadece kereste üretimi için sürdürülebilir orman yönetimine yönelik standart konulması ve uygulanması kolay ama diğer ürünler için oldukça karmaşık ve zor olmaktadır. Bir ürün için uygun olan şartlar diğer ürünler için uygun olmayabilmektedir. Belli bir orman alanında hem kereste hem de diğer bir çok odun dışı orman ürünü üretiminin yapılabileceği, kereste üretiminin diğer ürünlerin devamlılığına ve miktarına zarar verebileceği göz önünde bulundurulursa oldukça karmaşık ve zor bir uygulama olacağı görülecektir. Bununla birlikte dünya genelinde uygulama alanları hızla artmaktadır.

4. ÜLKEMİZDEKİ DURUM VE SERTİFİKASYON ÇALIŞMALARININ GELECEĞİ

Orman ürünleri sertifikasyonu konusunda ülkemizde herhangi bir çalışma ve uygulama bulunmamaktadır. Bununla birlikte orman alanlarının %97 si Orman Amenajman Planlarına göre planlanmakta ve yönetilmektedir. Yani sertifikasyon uygulamalarına geçiş süreci zor olmayacaktır. Bir an önce uygulamaya geçmek amacıyla, ülkemizin de dahil olduğu Pan-Avrupa Kriter ve Göstergelerinin uygulanmakta olduğu **PEFC ile işbirliğine girilerek, Avrupa Birliği destekli bir pilot proje başlatılabilir.**

Dünya genelinde sertifikalı orman alanlarının sayısı ve miktarları hızla artmaktadır. Örneğin bu yazının hazırlanmasında temel kaynak olarak yararlandığımız *State of The World's Forests 2001* isimli yayına göre 2000 yılı sonunda sertifikalı orman alanları 80 milyon ha civarında iken 2001 yılı Kasım ayı itibariyle (yaptığımız internet taramaları sonucu) bu rakamın 200 milyon ha civarında olduğu görülmüştür. Hızla yükselmekte olan bir trend söz konusudur. Mevcut haliyle orman ürünleri sertifikasyonu daha ziyade uluslar arası ticarete konu orman ürünlerinde uygulanmaktadır. Ülkemiz, orman ürünleri açısından ihracatçı bir ülke değildir. Dolayısıyla ticari manada bir kısıtlamaya muhatap olmamız mümkün görülmemektedir. Ancak belki de birkaç yıl sonra uluslararası ve yerel çevre örgütleri tarafından *sertifikalı olmayan orman alanlarından üretim yapılmaması* konusunda çok önemli baskılar gelebilecektir. Ormanların tüm dünyanın ortak varlığı olduğu göz önüne alındığında böyle bir talebin çok zaman almayacağı tahmin edilebilir. Zaten yerel manada bile insanlarımız ormanlarından üretim yapılmasına karşı gelmekte, zaman zaman planlarımızın değiştirilmesine neden olabilmektedir.

Odun dışı orman ürünleri açısından ülkemiz net ihracatçı konumda bulunmakta ve oldukça önemli miktarlarda gelir sağlanmaktadır. Ancak bu konuda "sürdürülebilirlik kriterlerine" uyum sağlandığı söylenemez. Belki de yakın zamanda, tropikal bölgelerden gelen keresteye uygulandığı gibi bir boykotla yüz yüze gelmemiz mümkündür.

5. SONUÇ

- Orman ürünlerine sertifikasyon uygulanması konusu ülkemiz için oldukça yenidir. Konunun tartışılıp tanınması için, ilgili kamu kuruluşlarından, fakültelerden, kereste ticareti ile ilgili kuruluşlardan ve sivil toplum örgütlerinden yetkililerin katılımı ile bir "*Bilgilendirme ve Tartışma Toplantısı*" tertip edilmelidir.
- Ülkemizde üretim yapılan ormanların tamamı devlet mülkiyetindedir. Üretilen ürünler iç piyasada tüketilmekte, hatta bir miktar ithalat yapılmaktadır. Dolayısıyla orman ürünlerinin sertifikasyona tabi tutulması ilk anda "*üretim miktarının azalmasına*" neden olabilir. Ama ormanların ekonomik değerlerinin sadece oduna dayalı orman ürünleri ile

ölçülemeyeceği göz önüne alınır, sertifikasyon uygulamalarının, temel üretici ve ormanların korunup geliştirilmesinden sorumlu kurum olan Orman Genel Müdürlüğü'nün faaliyetlerini, “*sürdürülebilir orman yönetimi kriter ve göstergelerine*” göre yürütebilmesi için, ölçülüp değerlendirilebilen bir gösterge olabilir.

- Sertifika uygulamalarının dünya genelinde yaygınlaşması sonucu, örneğin Rusya'dan yapılan kereste ithalatında gerek fiyat artışı, gerekse emval azlığı gibi nedenlerle zorlanmalar olabilecektir. Bu ise OGM açısından yeni tedbirlerin ortaya konulmasını gerektiren bir durum olacaktır.
- Oduna dayalı orman ürünlerinin tersine olarak, odun dışı orman ürünlerinde ülkemiz ihracatçı konumdadır. Bu ürünlerin ihracatından önemli miktarda gelir elde edilmektedir. Özellikle bu ürünler için sertifika işlemlerine başlanması aciliyet arz etmektedir.

Netice olarak; gerek oduna dayalı orman ürünleri, gerekse odun dışı orman ürünlerinde sürdürülebilirlik kriterlerinin uygulandığının bir işareti olan sertifika çalışmalarına bir an önce başlanmalıdır.

6.KAYNAKLAR

1. State of the World's Forest 2001, FAO, 2001
2. Potential Markets for Certified Forests Products in Europe, EFI(European Forest Institute) Proceedings No:25, 1999
3. “Pan European Forest Certification Council” e ait Web Sitesi: <http://www.pefc.org>.
4. “Forest Stewards Council” e ait Web Sitesi : <http://www.fscoax.org>
5. “Forest Products Association of Canada” a ait Web Sitesi: <http://www.fpac.org>
6. Proceeding of the XI World Forestry Congress, Antalya, Volume 4.